

OLGU SUNUMU CASE REPORT

DOI: 10.5336/forensic.2024-102600

Cinsiyet Değişikliği İçin Başvuran Dört Olgunun Adli-Tıbbi Süreçlerinin Değerlendirilmesi

Evaluation of Forensic-Medical Processes of Four Cases Applying for Gender Change

^{1b} Meksel CENGİZ^a, ^{1b} Yılmaz Onur YÜCESAN^a, ^{1b} Celal BÜTÜN^a, ^{1b} Muhammet CAN^a

^aBalıkesir Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp AD, Balıkesir, Türkiye

ÖZET Anayasa Mahkemesine göre cinsiyet; bireyin sahip olduğu fizyolojik, biyolojik ve genetik özelliklerini ifade eden bir kavram olup biyolojik cinsiyet, bireyin doğuştan sahip olduğu üreme organları ve sistemleri dikkate alınarak kadın veya erkek olarak yapılan tanımlamadır. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 40. maddesinde cinsiyet değişikliği talebinde bulunan kişinin Asliye Hukuk Mahkemesine başvurarak şahsen dava açması, 18 yaşını doldurmuş olması, hâlihazırda evli olmaması, transseksüel yapıda olup cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunlu olduğunu bir eğitim ve araştırma hastanesinden alınacak resmi sağlık kurulu raporuyla belgelemesi gerektiği belirtilmektedir. Cinsiyet değişikliği talebi ile Hukuk Mahkemesince rapor düzenlenmesi istemi adli tıp pratiğinde sıkça karşılaşılan bir durumdur. Mahkemeler cinsiyet değişikliği davalarının farklı aşamalarında farklı soruların yanıtlanmasını isteyebilmektedirler. Çalışmamızda, 2022 ve 2023 yıllarında adli tıp ana bilim dalımıza başvuran 4 olgu hakkında düzenlenen raporlar ışığında; mevcut yürürlükteki kanunlar, Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay kararları, cinsiyet değişikliği dosyalarının aşamaları, yapılan tıbbi tedavi ile izlemler ve düzenlenen rapor sonuçlarının tartışılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet değişikliği; adli tıp; transseksüalizm; Türk Medeni Kanunu

ABSTRACT According to the Constitutional Court, gender is a concept that expresses an individual's physiological, biological, and genetic characteristics, and biological gender is defined as male or female based on the reproductive organs and systems an individual is born with. It is stipulated that a person seeking gender reassignment must personally file a lawsuit with the Civil Courts of First Instance, be at least 18 years old, not currently be married, have a transgender identity, and provide official medical documentation in the form of a health committee report from a research and education hospital confirming the necessity of gender reassignment for their mental health. The request for the issuance of reports by the Legal Courts for gender transition is a frequently encountered situation in Forensic Medicine practice. Courts may request answers to different questions at various stages of gender transition cases. In our study, based on the reports prepared regarding 4 cases that applied to our Department of Forensic Medicine in 2022 and 2023; current laws, Constitutional Court decisions, stages of gender reassignment files, medical treatments administered, and follow-ups were discussed, and the results reported were examined accordingly.

Keywords: Sex reassignment; forensic medicine; transsexualism; Turkish Civil Code

Bireyin doğumunda biyolojik cinsiyetiyle, erkek ya da kadın olarak nüfus siciline kaydı yapılır.¹ Anayasa Mahkemesi (AYM) cinsiyeti, kişinin sahip olduğu biyolojik, fizyolojik ve genetik özellikleri ile ilgili bir kavram olarak tanımlarken, biyolojik cinsiyeti kişinin doğuştan sahip olduğu üreme organları ile sistemlerini dikkate alarak, kadın veya erkek olarak tanımlamaktadır.² Cinsel kimlik ise kişinin, kendisini erkeklik ya da dişilik ile bağdaştırmasıdır.³

Cinsiyet memnuniyetsizliği yaşayan bireyler doğumda belirlenen biyolojik cinsiyetleri ile ait hissedilen cinsiyet arasında çatışma yaşamaktadırlar. Tıbbi olarak yapılan tanımlamada, “cinsel kimlik uyumsuzluğu” veya “cinsiyet hoşnutsuzluğu” tanımlarında, bireyin benimsediği cinsiyet kimliğiyle, biyolojik cinsiyeti arasında açık bir uyumsuzluk bulunmaktadır ve bundan dolayı birey diğer cinsin bir üyesi olarak tanımlanmayı istemektedir.⁴ DSM-5'te cinsiyet hoş-

Correspondence: Meksel CENGİZ

Balıkesir Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp AD, Balıkesir, Türkiye

E-mail: mekselcengiz@gmail.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences.

Received: 05 Mar 2024

Received in revised form: 17 Apr 2024

Accepted: 22 Apr 2024

Available online: 06 May 2024

2619-9459 / Copyright © 2024 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

nutsuzluğu “asgari 6 ay süre ile doğumda tayin edilen cinsiyet ile aidiyet atfedilen cinsiyet arasında bariz bir uyumsuzluğun olması” şeklinde ifade edilirken transseksüalite ise bireyin hissettiği cinsel kimliği ile biyolojik cinsiyeti arasındaki çatışma olarak tariflenen cinsel kimlik bozukluğu kapsamında yer almakta ve “cinsel kimliğinden yakınma (hoşnut olmama)” olarak tanımlanmaktadır.^{5,6}

Cinsiyet değiştirme konusu ve cinsiyet değişikliği talebi hakkındaki inceleme ve raporlamalar, kişinin mahkeme kanalı ile yönlendirilmesi koşuluyla, sağlık kurulu raporu vermeye yetkili üniversite hastaneleri ya da eğitim araştırma hastaneleri tarafından yapılmaktadır. Cinsiyet değişikliği talebi ile ilgili husus, 01 Ocak 2002 tarihli 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK) 40. maddesinde düzenlenmiştir.⁷ Cinsiyet değişikliği talebinde bulunan kişi Asliye Hukuk Mahkemesine başvurarak şahsen dava açmalı, 18 yaşını doldurmuş bulunmalı, hâlihazırda evli olmamalı, transseksüel yapıda olup cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı yönünden zorunlu olduğunu bir eğitim ve araştırma hastanesinden temin edilecek resmî sağlık kurulu raporu ile belgelemelidir.⁸ En son

AYM’nin, 2018 tarih ve 30366 sayılı ile Resmî Gazete’de yayımlanan, 29.10.2017 tarihli 2017/130 Esas ve 2017/165 Karar sayılı kararı ile kanun maddesinde yer alan “...üreme yeteneğinden sürekli biçimde yoksun bulunduğu...” ifadesi iptal edilmiştir.⁹

Çalışmamızda, cinsiyet değişikliği istemiyle asliye hukuk mahkemelerine başvurarak dava açan ve farklı aşamalarda mahkemece istenilen hususlarda değerlendirme yapılarak rapor tanzim edilmesi için üniversitemiz ana bilim dalına gönderilen 4 olgu ve düzenlenen raporları incelenecektir. Düzenlenen raporlar ışığında; mevcut yürürlükteki kanunlar, AYM ve Yargıtay kararları, cinsiyet değişikliği dosyalarının aşamaları, yapılan tıbbi tedavi ile izlemler ve düzenlenen rapor sonuçlarının tartışılması amaçlanmıştır.

OLGU SUNUMLARI

OLGU 1

Yirmi dokuz yaşındaki erkek olgu hakkında “*kişinin transseksüel yapıda olup olmadığının, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunlu olup olmadığına ilişkin hususlarda değerlendirilme yapılarak*

Cocuklarda cinsel kimliğinden yakınma (hoşnut olmama)

A. Aşağıdakilerden en az 6’sının olması ile kendini gösteren (bunlardan biri A1 tanı ölçütü olmalıdır), en az 6 ay süreyle kişinin yaşadığı/dışa vurduğu cinsel kimlik ile onun için belirlenen cinsel kimlik arasında belirgin uyumsuzluk olması:

1. Karşı cinsten olmayı çok isteme ya da karşı cinsten (ya da onun için belirlenen cinsel kimlikten değişik bir seçenekten) olduğu konusunda diretme
2. Erkeklerde (belirlenen cinsel kimlik), karşı cinsin giysilerini giymek isteme ya da kadınsı giyim kuşama ileri derecede öykünme vardır; kızlarda (belirlenen cinsel kimlik), yalnızca erkeksi giysiler giymek isteme ve kadınsı giysiler giymeme konusunda çok diretme vardır
3. İmgesel ya da düşümsel oyunlarda, karşı cinsin yerine geçmeyi çok ister
4. Genelde karşı cinsten oynadığı oyuncakları, oyunları ya da etkinlikleri oynamayı çok ister
5. Oyun arkadaşlarını karşı cinsten seçmeyi çok ister
6. Erkeklerde (belirlenen cinsel kimlik), erkeksi oyuncaklara, oyunlara ve etkinliklere karşı çıkma ve itiş-kakış oyunlarından belirgin kaçınma vardır; kızlarda (belirlenen cinsel kimlik), kızların oynadığı oyuncaklara, oyunlara ve etkinliklere karşı çıkma vardır
7. Cinsel anatomisinden hiç hoşlanmama
8. Kişinin yaşadığı cinsel kimlik ile eşleşen birincil ve/veya ikincil cinsel özellikleri çok isteme

B. Bu duruma klinik açıdan belirgin bir sıkıntı eşlik eder ya da bu durum toplumsal işlevsellikte, okulda ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında işlevsellikte düşme ile gider.

Gençlerde ve erişkinlerde cinsel kimliğinden yakınma (hoşnut olmama)

A. Aşağıdakilerden en az 6’sının olması ile kendini gösteren,

en az 6 ay süreyle kişinin yaşadığı/dışa vurduğu cinsel kimlik ile onun için belirlenen kimlik arasında belirgin bir uyumsuzluk olması:

1. Kişinin yaşadığı/dışa vurduğu cinsel kimlik ile birincil ve/veya ikincil cinsel özellikleri (ya da genç ergenlerde beklenen ikincil cinsel özellikler) arasında belirgin bir uyumsuzluk olması
2. Kişinin yaşadığı/dışa vurduğu cinsel kimlik ile arasında belirgin uyumsuzluk olduğu için birincil ve/veya ikincil cinsel özelliklerden kurtulmayı çok isteme (ya da genç ergenlerde, beklenen ikincil cinsel özelliklerin gelişmesini önlemeyi isteme)
3. Diğer cinsin birincil ve/veya ikincil cinsel özelliklerini çok isteme
4. Diğer cinsten (ya da onun için belirlenen cinsel kimlikten değişik seçenekten) olmayı çok isteme
5. Diğer cinsten (ya da onun için belirlenen cinsel kimlikten değişik seçenekten) gibiymiş gibi davranılmayı çok isteme
6. Diğer cins (ya da onun için belirlenen cinsel kimlikten değişik bir seçeneğe) özgü duyguların ve tepkilerin olduğuna inanma

B. Bu duruma klinik açıdan belirgin bir sıkıntı eşlik eder ya da bu durum toplumsal, işle ilgili işlevsellikte ya da önemli diğer işlevsellik alanlarında işlevsellikte düşme ile gider

rapor düzenlenilmesi” istenmektedir. Kişinin onamı alınarak yapılan muayenesinde; 6-7 yaşından beri kendini kadın olarak hissettiğini, kız ayakkabıları ve ablasının elbiselerini giydiğini, hep kızlarla arkadaşlık yaptığını, erkeklerle oynamayı sevmediğini, ortaokul çağlarında farklı olduğunu anladığını, ergenliğe 16-17 yaşlarında girdiğini, 5 yıl önce gerekli süreç için adım attığını, doktor gözetiminde hormon ve psikolojik tedavi gördüğünü, yaklaşık 3 sene önce mahkemenin sonuçlandığını, 7 ay önce cinsiyet değişimi ameliyatı olduğunu, göğüs implant ameliyatı yaptığını, nüfus kayıtlarının değiştirilmesini talep ettiğini beyan ettiği kayıtlıdır. Psikiyatri muayenesinde; 5 yıl önce cinsiyet değiştirmek için gerekli süreçleri başlattığı, diğer ilgili branşlarla birlikte 4 yıl takip edildiği, 7 ay önce içlerinde psikiyatri uzmanının da bulunduğu sağlık kurulu onayıyla cinsiyet değişikliği için opere edildiği, mevcut hâliyle hastanın transseksüel yapıda olduğu ve cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı yönünden gerekli olduğunun belirtildiği, üroloji muayenesinde; dişi görünümde ve her iki memenin protez olduğu, abdomen ultrasonografi (USG) istendiği, bilateral inguinal bölgelerde testisi düşündürecek solid oluşum saptanmadığı, kadın hastalıkları ve doğum muayenesinde; bilateral meme yapısı (silikon) izlendiği, dış genital muayenesinde vulva ve vajina dişi görünümünde, vajinal açıklık yaklaşık 10 cm olduğu, USG’de iç genital organların izlenmediği belirtilmektedir. Kişinin psikiyatri ve adli tıp değerlendirme sonucuna göre; “mevcut bulgularla transseksüel yapıda olduğu ve cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından gerekli olduğu” tıbbi kanaati tarafımızca rapor edilmiştir.

OLGU 2

Yirmi yaşında kadın olgu hakkında “*üremeden yoksunluk raporunun hazırlanarak gönderilmesi*” istenmektedir. Kişinin onamı alınarak yapılan adli tıp muayenesinde; çocukluktan itibaren kendini erkek olarak hissettiğini, yaklaşık 2,5 sene önce başka bir üniversitenin psikiyatri ve endokrinoloji bölümlerine başvurduğunu, 3 aylık periyotlarla endokrinoloji bölümünde takip edildiğini, 1 yıl hormon kullandıktan sonra mahkemenin ameliyat için rapor istediğini, psikiyatrinin transseksüel olduğuna karar verdiğini, mahkemenin ameliyat kararı aldığını, 2 ay önce la-

paroskopik histerektomi ve salpingo-ooferektomi operasyonu geçirdiğini, kimlik değişimi için nüfus davası sürecinde olduğunu beyan ettiği kayıtlıdır. Dış merkez psikiyatri heyet raporunda; doğduğunda tayin edilen cinsiyetin kadın, cinsiyet kimliğinin erkek olduğu, transseksüel yapıda olup endokrinoloji kliniğince hormon tedavisi ve takiplerinin yapılmasının uygun olacağı, fakültemiz kadın hastalıkları ve doğum poliklinik muayenesinde; dış genital muayenesinde, vajina izlendiği, iç genital muayenesinde, uterus ve overlerin izlenmediği belirtilmektedir. Kişinin mevcut bulgularla; “*gerek psikiyatrik muayenesine bağlı sonuçlar gerekse geçirdiği operasyonla, kadın iç genital organlarının alınması sonucu doğal yollarla üreme yeteneğinin bulunmadığı*” tıbbi kanaati rapor edilmiştir.

OLGU 3

Yirmi altı yaşında kadın olgu hakkında “*kişinin transseksüel yapıda olup olmadığının, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunlu olup olmadığına ilişkin hususlarda değerlendirilme yapılarak rapor düzenlenilmesi*” istenmektedir. Kişinin onamı alınarak yapılan adli tıp muayenesinde; kendisini hep erkek olarak hissettiğini, psikolojik olarak bedenini kabul etmediği için sosyal hayatta zorlandığını, hormon tedavisi almadığını, 2019’dan beri başka bir üniversitenin psikiyatri polikliniğinden takipli olduğunu belirtmektedir. Psikiyatri muayenesinin doğal olduğu, kadın hastalıkları ve doğum muayenesinde; USG’de uterus ve overlerin normal olarak değerlendirildiği, üroloji muayenesinde; eksternal genitalyanın kadın cinsiyet ile uyumlu olduğu belirtilmektedir. Kişinin psikiyatri ve adli tıp değerlendirme sonucuna göre; mahkemece sorulan sorulara cevap verilebilmesi için, “*hastanın daha önce takipli olduğu üniversite hastanesine sevkinin yapılp, en az 6 aylık düzenli takiplerine devam etmesi uygun görüldüğü*” tıbbi kanaati tarafımızca rapor edilmiştir.

OLGU 4

Yirmi sekiz yaşında erkek olgu hakkında “*hastane nezdinde tüm uzmanların bulunduğu bir heyetten rapor aldırılarak kişinin kadın görünümünde olup olmadığı, geçirdiği operasyonların yeterli olup olmadığı hususunda rapor aldırılması*” istenmektedir. Kişinin onamı alınarak yapılan adli tıp muayene-

sinde; 6-7 yaşından itibaren arkadaş zorbalığı yaşadığını, evde, ailede ve çevrede bu baskılara dayanamadığını, kendisini 18 yaşından itibaren transseksüel olarak tanımladığını, 10 ay önce cinsiyet değişikliği talebinden dolayı psikiyatri ve sonra endokrinoloji kliniğine yönlendirildiğini, 2-3 ay hormon kullandığını, ilk başvurudan yaklaşık 6 ay sonra cinsiyet değişikliği için onay verildiğini, özel bir hastanede 2 ay önce vajinoplasti ameliyatı olduğunu, kimliğinin çıkarılması için artık son aşama olması nedeniyle tarafımıza yönlendirildiğini, hormon tedavisinin hâlen devam ettiğini beyan ettiği kayıtlıdır. Psikiyatri muayenesinde; SCL-90 psikometrik testinin normal olup aktif psikiyatrik şikâyetinin olmadığı, mevcut hâli ile aktif psikopatoloji saptanmadığı, plastik cerrahi muayenesinde; 2 ay önce penil inversiyon vajinoplasti operasyonu sonrası dış genitalyanın olağan, labium majusun bilateral mevcut ve olağan olduğu, vaginal poş izlendiği, mevcut operasyonun yeterli ve geçerli olarak değerlendirildiği, kadın hastalıkları ve doğum muayenesinde; dış genitallerden vulvanın dışı görünümünde olduğu, geçirilmiş operasyona sekonder izler gözlemlendiği, labium majörlerin kadın (dişi) lehine değerlendirildiği, muayenede hastanın 8-10 cm'lik vajina yapısının olduğunun görüldüğü, Transabdominal USG'de kadın iç genital organlarının izlenmediği, üroloji poliklinik muayenesinde; penis, skrotum ve testisler ve ek yapıların izlenmediği, vaginal haznenin izlendiği, geçirilen operasyonun yeterli olduğunun düşünüldüğü belirtilmektedir. Kişinin adli tıp değerlendirme sonucuna göre; *“kadın görünümünde olduğu, geçirdiği operasyonların yeterli olduğu”* tıbbi kanaati tarafımızca rapor edilmiştir.

TARTIŞMA

Çalışmamızda 2022 ve 2023 tarihlerinde adli tıp ana bilim dalımıza başvuran 4 olgu değerlendirilmiştir. Olgular adli tıp muayenelerinin yanı sıra psikiyatri, kadın hastalıkları ve doğum ile üroloji tarafından da değerlendirilerek ihtiyaç hâlinde plastik ve rekonstrüktif cerrahi ve endokrinoloji muayeneleri istenmiştir.

Yargıtayın cinsiyet değişikliği sürecinde ameliyat öncesi ve ameliyat sonrasında mahkemeye başvurulması gerektiğini belirtmesine karşın, AYM cinsiyet değişikliği sürecinin ameliyat öncesi, ameli-

yat esnası ve ameliyat sonrası olarak 3 safhadan oluştuğunu belirtmektedir.¹⁰⁻¹² Hukuk mahkemelerince tarafımızdan cevaplanması istenilen sorular *“kişinin transseksüel yapıda olup olmadığının, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunlu olup olmadığına ilişkin hususlarda değerlendirilme yapılması”, “hastane nezdinde tüm uzmanların bulunduğu bir heyetten rapor aldırılarak kişinin geçirdiği operasyonların yeterli olup olmadığı”, “üremeden yoksunluk raporunun hazırlanarak gönderilmesi”, “kişinin geçirdiği operasyonlar sonrasında mavi/pembe kimlik verilmek suretiyle nüfus sicilinin değiştirilip değiştirilemeyeceği”* gibi farklı konularda karşımıza çıkabilmektedir.

AYM'nin 20.03.2018 tarihli, 30366 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan kararı ile 4721 sayılı TMK'nin 40. maddesinde yer alan *“üreme yeteneğinden sürekli yoksun olup olmadığı”* maddesi iptal edilmesine karşın adli tıp pratiğinde hâlâ bu soru karşımıza çıkmaktadır. İptal kararının sonucu olarak cinsiyet değiştirme izin davası açabilmenin koşullarından kişinin üreme yeteneğinden yoksun olması gerekliliği ortadan kalkmıştır. AYM kişinin ameliyattan önce üreme yeteneğinden vazgeçmesini zaruri kılan kısırlaştırma operasyonuna yönlendirilmesi sebebiyle maddi bütünlüğüne müdahale oluşturduğunu belirtmiş, tek bir tıbbi operasyon (cinsiyet değiştirme ameliyatı) ile ulaşılabilecek bir sonuç olan üreme yeteneğinden yoksunluk durumu için, ameliyat öncesinde kişinin maddi varlığına yönelik tıbbi operasyonda (kısırlaştırma işlemi) bulunulmasının lüzumsuz olduğu kanısına varmıştır.¹² Ancak hukuki olarak cinsiyet değişikliği sürecinin tüm safhalarıyla tamamlanmış olabilmesi için yine de üreme yeteneğinden yoksun olma şartı aranmaktadır. Cinsiyet değiştirme ameliyatı sonrasında nüfus kaydındaki cinsiyet hanesinin değiştirilebilmesi için kişinin üreme yeteneğinden yoksun olması gerekmektedir. Tarafımıza başvuran olgular söz konusu karardan sonra adli tıp ana bilim dalımızda muayene edilmiş ve rapor tanzim edilmiş olmasına rağmen *“üreme yeteneğinden sürekli yoksun olup olmadığı”* maddesinin cevaplanması istenmektedir. İki numaralı olgumuzda soruya cevaben *“kişinin gerek psikiyatrik muayenesine bağlı sonuçlar gerekse geçirdiği operasyonla, kadın iç genital organlarının alınması so-*

nucu doğal yollarla üreme yeteneğinin bulunmadığı” tıbbi kanaati rapor edilmiştir.

4721 sayılı TMK’nin 40. maddesinde kişilerin “...transseksüel yapıda olup, cinsiyet değişikliğinin ruh sağlığı açısından zorunluluğunu bir eğitim ve araştırma hastanesinden alınacak resmî sağlık kurulu raporuyla belgelemesi...” gerektiği düzenlenmiştir.¹³ Düzenlenecek resmî sağlık kurulu raporunda yer alacak uzman sayısı ve ihtisas alanları kanunda belirtilmemiştir. Resmî sağlık kurulu değerlendirmek konusunda hâkime geniş yetki verilmiştir.¹⁴ Hâkime tanınan bu takdir yetkisi, farklı uygulama ve kararların ortaya çıkmasına, uygunsuz raporlar ile sonuca gidilmesine neden olabilecek niteliktedir. Bu durum hukuk pratiğinde mahkemelerce farklı değerlendirmelere yol açabilmekte ve adli tıp pratiğimizde de benzer olgularda farklı değerlendirme ve sonuçlara yol açmaktadır.

Cinsiyet değişikliği davalarında tüm tıbbi tedaviler ve operasyonlar tamamlandıktan sonra mahkemelerce “hastane nezdinde tüm uzmanların bulunduğu bir heyetten rapor aldırılarak kişinin geçirdiği operasyonların yeterli olup olmadığı, erkek/kadın cinsi görünümde olup olmadığı” soruları da tarafımıza sorulmaktadır. Kişinin hangi operasyonlar sonrasında erkek/kadın cinsi görünümüne sahip olacağı hususu TMK’de düzenlenmemiştir. Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 2005/17485 Esas No’lu içtihat metninde; “...labium minuslarının çıkartıldığı, vajinanın kapalı olduğu, ürolojik olarak erkek dış genital organlarına sahip olmadığı, bununla birlikte kadın cinsel organlarına da sahip olmadığı, üreme fonksiyonlarının bulunmadığı, genital bölgesinin kadın görünümüne sahip olmadığı...” belirtilen davacının “geçirdiği operasyonların yeterli olup olmadığı...” hususunda 1. derece hukuk mahkemesinin red kararına istinaden, TMK 40. maddesine uygun olarak kişinin nüfus hanesinde cinsiyet değişikliği yapılması için geçirmiş olduğu ameliyatların yeterli olmadığı, davacıya cinsiyet değişikliğinin ikinci aşaması olarak erkek cinsel organı takılması ameliyatı yapıp TMK 40/2. maddesince tıbbi yöntemlere uygun “Resmî Sağlık Kurulu Raporu” sunması için olanak sağlanması gerektiği belirtilmektedir.¹⁵

Dava süreçlerinin 2 veya 3 aşamalı olmasından dolayı kişiler farklı mahkemelere de başvurabilmektedirler. Hastaların genellikle en yakın üniversite ve eğitim araştırma hastanelerine yönlendirilmesi sonucunda, kişilerin hormon tedavisi, psikiyatrik izlem ve cinsiyet değiştirme ameliyatlarını geçirdikleri klinikler dışındaki farklı merkezlerden ilgili soruların cevaplanması istenebilmektedir. Tüm bu süreçler esnasında, tıbbi evrak ve kayıtlardaki eksiklikler, farklı merkezlerce takip sırasındaki farklı poliklinik başvuruları, tedavi ve izlemlerin tamamlanmadan yeni başvuru yapılması gibi problemler yaşanabilmektedir.

Cinsiyet değişikliği taleplerinde multidisipliner yaklaşımın nihai tıbbi kanaate varılmasında kilit nokta olduğu aşikârdır. Klinisyenlerin cinsiyet değişikliği dosyalarında farklı safhalarda farklı sorularla karşılaşabileceğinin farkında olmaları ve multidisipliner yaklaşımla süreci yönetmelerinin uygun olacağı kanaatindeyiz.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Meksel Cengiz, Yılmaz Onur Yücesan, Celal Bütün, Muhammet Can; **Tasarım:** Meksel Cengiz, Yılmaz Onur Yücesan, Celal Bütün; **Denetleme/Danışmanlık:** Celal Bütün, Muhammet Can; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Meksel Cengiz, Yılmaz Onur Yücesan; **Analiz ve/veya Yorum:** Meksel Cengiz, Celal Bütün, Muhammet Can; **Kaynak Taraması:** Meksel Cengiz, Yılmaz Onur Yücesan; **Makalenin Yazımı:** Meksel Cengiz, Celal Bütün; **Eleştirel İnceleme:** Celal Bütün, Muhammet Can; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Meksel Cengiz.

KAYNAKLAR

1. Doğru O, Nalbant A. Cinsiyet kimlik. İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi (Açıklama ve Önemli Kararlar) (İHAS 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 Ek Protokol 1-1, 1-2, 1-3 Maddeler). 2. Cilt. 1. Baskı. İstanbul: T.C. Yargıtay Başkanlığı; 2012. p.34-6.
2. AYM R.G. tarih 20.03.2018, 30366 R.G. sayı, K.T. 29.11.2017, 2015/79 E. 2017/164 K. sayılı kararı, para.15, (<https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 01.08.2023). (Kaynağa direkt ulaşılacak link eklenerek erişim tarihi güncellenmelidir.)
3. Aksoy İpekçioğlu P. Ceza muhakemesi hukukunda beden muayenesi ve vücuttan örnek alma [Physical examination and taking examples from body in criminal procedure law]. İÜHFM. 2012;70(1):19-38. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/97700>
4. Toprak S, Avgören Kapoğlu A, Tüzün B. Cinsiyet hoşnutsuzluğu olan bireylerin cinsiyet değiştirme sürecinin hukuki boyutu [Sex reassignment's legal procedures of people with gender dysphoria]. J Ist Faculty Med. 2021;84(1):31-4. doi: 10.26650/IUITFD.2021.0207
5. Özata Yıldızhan B, Yüksel Ş, Avay M, Noyan H, Yıldızhan E. Cinsiyet disforisi olan bireylerde cinsiyet değiştirmenin ruh sağlığı ve yaşam kalitesi üzerine etkileri [Effects of gender reassignment on quality of life and mental health in people with gender dysphoria]. Türk Psikiyatri Dergisi. 2018;29(1):11-21. https://www.turkpsikiyatri.com/PDF/C29S1/tpd_c29_s1_11-21.pdf
6. The American Psychiatric Association. Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders DSM-5. 5th ed. Washington: American Psychiatric Publishing; 2013.
7. Resmi Gazete (22.11.2001/24607), 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu; 2001. Erişim tarihi: 03 Ağustos 2023. Erişim linki: <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4721.html>
8. kararara.com [İnternet]. [Erişim tarihi: 03 Ağustos 2023]. Hukuk Genel Kurulu 2013/18-464 E., 2013/1698 K. Erişim linki: <https://www.kararara.com/forum/viewtopic.php?t=39955>
9. Ersoy B, Ünüvar Göçeoğlu Ü, Gök Y, Balcı Y. Cinsiyet değişikliği taleplerine yönelik adli tıp ana bilim dalınca düzenlenen raporlar: 2 olgu sunumu [Examples of alteration gender (transgender) request's reports organized by the forensic medicine department: 2 case reports]. Türkiye Klinikleri J Foren Sci Leg Med. 2020;17(3):292-8. doi: 10.5336/forensic.2020-76766
10. Atamer YM, Taşkın ZD. Transseksüellere ilişkin hukuksal düzenlemeler: uygulama, anayasa ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırı yönler ve revizyon teklifleri [The legal regime of transsexuals: the current practice, violation of the Turkish constitution and the European Convention on Human rights and proposals for a revision]. Yargıtay Dergisi. 2016;42(4):719-82. <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/259090>
11. Yücesoy Yılmaz Y. Mahkemeden izin alınmaksızın gerçekleşen cinsiyet değişikliğinin Türk hukuku açısından değerlendirilmesi [The evaluation of realized gender change without permission from the court in terms of Turkish law]. Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 2021;29(1):725-58. doi: 10.15337/suhfd.859698
12. Alıcık M. Türk anayasa mahkemesinin trans bireylere ilişkin cinsiyet değişikliği kararları üzerine bir değerlendirme [An evaluation on Turkish constitutional court's considerations on gender change related to trans individuals]. Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 2019;21(2):1875-906. <https://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2019/09/MERVE-ALCIK.pdf>
13. Kılınç O, Karagöz YM, Yiğit G, İlhan M. Cinsiyet değişikliğinin adli tıp açısından değerlendirilmesi: dört olgu sunumu [Evaluation of gender change in terms of forensic medicine: four case reports]. Akdeniz Tıp Dergisi. 2024;10(1):165-71. doi: 10.53394/akd.1125669
14. Hakeri H. Cinsiyet değiştirme hukuku [Gender reassignment law]. Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Platformu. 2014;(29):28-32. https://www.medipol.edu.tr/sites/default/files/2023-01/SD_Dergi_Sayi29.pdf
15. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, 13.02.2006 tarih, 2005/17485 Esas-2006/1343 Karar sayılı kararı. (<https://karararama.yargitay.gov.tr/>, Erişim tarihi: 18.02.2024). (Kaynağa direkt ulaşılacak link eklenerek erişim tarihi güncellenmelidir.)

ARTICLE IN PRESS

ARTICLE IN PRESS